

**MINISTERIEEL BESLUIT HOUDENDE
VASTSTELLING VAN EEN ONTWERP VAN LIJST VAN VOOR BESCHERMING
VATBARE MONUMENTEN, STADS- EN DORPSGEZICHTEN**

**DE VLAAMSE MINISTER VAN BINNENLANDSE AANGELEGENHEDEN,
CULTUUR, JEUGD EN AMBTENARENZAKEN,**

Gelet op de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd bij bijzondere wet van 8 augustus 1988, inzonderheid artikel 6, § 1, I, 7 ;

Gelet op het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten, stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001 en 21 november 2003;

Gelet op het besluit van de Vlaamse regering van 10 juni 2003 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse regering, gewijzigd bij de besluiten van de Vlaamse regering van 29 augustus 2003, 24 oktober 2003 en 18 februari 2004;

BESLUIT :

Artikel 1. Het ontwerp van lijst van de volgende voor bescherming vatbare monumenten, stads- en dorpsgezichten, wordt vastgesteld overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten, stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001 en 21 november 2003:

Wegens de artistieke en historische waarde:

- als monument:

voormalige pastorie tevens oud gemeentehuis van Massemen (hoofdgebouw met uitsluitsel van de lagere aanbouwen), gelegen te Wetteren (Massemen), Dorpsplein 6;
bekend ten kadaster:
Wetteren, 4de afdeling, sectie A, perceelnummer 34A/deel.

Wegens de artistieke en historische waarde:

- als monument:

pastorie van Westrem met tuinmuren en toegangshek aan de straat en bijhorend deel van pastorietaanbouw, gelegen te Wetteren (Westrem), Dorpsstraat 60;

bekend ten kadaster:
Wetteren, 5de afdeling, sectie C, perceelnummer 74C.

Wegens de artistieke, historische en sociaal-culturele waarde:

- **als monument:**

pastorie van Wetteren-ten-Ede met inbegrip van de pastorietuin en zijn tuinmuurresten, gelegen te

Wetteren (Wetteren), Ten Ede Dorp 1;

bekend ten kadaster:

Wetteren, 1ste afdeling, sectie B, perceelnummer 283B.

Wegens de artistieke en historische waarde:

- **als monument:**

voormalig kasteel Vilain XIII, heden deel van St.-Jozefinstituut zoals aangeduid op bijgaand plan, gelegen te

Wetteren (Wetteren), Wegvoeringstraat 63;

bekend ten kadaster:

Wetteren, 2de afdeling, sectie D, perceelnummer 759P/deel.

Wegens de artistieke en historische waarde:

- **als monument:**

kasteel van vml. buskruitfabriek Cooppal en kasteelpark met ijskelder, boogbrug, hekwerk, parkmuur, portiersloge, gelegen te

Wetteren (Wetteren), Cooppallaan 91;

bekend ten kadaster:

Wetteren, 1ste afdeling, sectie B, perceelnummers 908R2/deel, 908Y2, 908Z2.

Wegens de artistieke en historische waarde:

- **als monument:**

Villa Ste Barbe en bijhorende tuin met koetshuis en tuinmuren, gelegen te

Wetteren (Wetteren), Cooppallaan 156, 156 bus 1;

bekend ten kadaster:

Wetteren, 1ste afdeling, sectie A, perceelnummers 936M, 936N.

Wegens de historische en industrieel-archeologische waarde:

- **als monument:**

schoorsteenschacht van de voormalige Maalbroekmolen en de bijhorende watermolensite, gelegen te

Wetteren (Massemen), Molenbeekweg 10;

bekend ten kadaster:

Wetteren, 4de afdeling, sectie B, perceelnummer 4D.

Artikel 2. Het algemeen belang dat de bescherming verantwoordt, wordt door het gezamenlijk voorkomen en de onderlinge samenhang van de volgende intrinsieke waarden gemotiveerd:

Op basis van het systematisch geïnventariseerd bouwkundig patrimonium van de gemeente Wetteren kon het landelijk onroerend erfgoed worden geselecteerd dat binnen de ruimere regio Oost-Vlaanderen een blijvende betekenis bezit als getuige van de cultuurhistorische en architectuurhistorische evolutie. In de ter bescherming voorgelegde monumenten zijn

duidelijk aantoonbare kwaliteiten aanwezig van historische, artistieke, industrieelarcheologische en/of sociaal-culturele waarde. Hun waardevol karakter van algemeen belang ligt tevens vevat in hun ouderdom, representativiteit, authenticiteit, zeldzaamheid of gaafheid. Zij vertegenwoordigen diverse landelijke woningtypes uit verschillende bouwperiodes namelijk pastoriën, kastelen en een villa die met hun bijhorende cultuurlandschappelijke omgevingscomponenten een historische entiteit vormen. Een watermolensite werd als vertegenwoordiger van landelijke industriële activiteit aan deze selectie gekoppeld. Dit onroerend erfgoed behield een eigenheid die typerend is voor landelijk gebied of als landelijk bouwtype.

De **historische waarde** waaronder ook de architectuurhistorische en cultuurhistorische waarde en de **artistieke waarde** van de *voormalige pastorie en oud gemeentehuis van Massemen (hoofdgebouw met uitsluiting van de lagere aanbouwen)*, gelegen Dorpsplein 6 te Wetteren (Massemen),

Als pastorie opgericht in 1771-72 aan het dorpsplein van Massemen op last van de commandeur van het Huis van Pitsenburg te Mechelen. Aldus vormt dit gebouw een zeldzame constructieve herinnering aan de Duitse ridderorde die te Massemen reeds in 1221 bezittingen verwierf en er de kerkheer werd. In zijn relatie met de reeds beschermd dorpskerk en site van het verdwenen heerlijk verblijf van de heren van Massemen ligt het cultuurhistorisch belang van de pastorie: zij symboliseert mee het kerkelijk gezag tegenover dat van de wereldlijke heren binnen een exemplarische landelijke historische dorpskern. De pastorie is binnen de evolutie van het pastorieconcept illustratief voor de landelijke pastorie uit de tweede helft van de 18de eeuw die als gevolg van de seculiere wet van 1769 en dank zij de financiële tussenkomst, hier van een vooraanstaande adellijk-religieuze instelling, een rijk en voornaam karakter verkreeg. De typologie van de grote landelijke pastorie uit de tweede helft van de 18de eeuw bleef herkenbaar bewaard niettegenstaande het gewijzigd voorkomen door de aanpassing in 1965-66 tot gemeentehuis van Massemen. Volume, plattegrond en opstand van het rechthoekig dubbelhuis met schilddak bleven immers behouden; de aangepaste gevelafwerking met classicistisch geïnspireerde elementen refereert aan het oorspronkelijk opzet en de aanvankelijke bouwperiode. De constructie is vooral interieurhistorisch betekenisvol voor de 18de-eeuwse pastoriebouw. De indeling met behouden gewelfde kelder en zoldergebinte getuigen van de oorspronkelijke bouw. Authentieke interieurelementen zoals het pleisterwerk met artistieke stucornamentiek van plafonds en schouwboezems evenals de schouwmantels zijn een representatieve uiting van de rococostijl; ook de imposante classicistische bordestrap is bepalend voor het uitzonderlijk en prominent karakter als voormalige pastorie.

De **historische waarde** waaronder de architectuurhistorische en cultuurhistorische waarde en de **artistieke waarde** van de *pastorie van Westrem met tuinmuren en toegangshek aan de straat en bijhorende delen van pastorietuin* (deel uitmakend van het dorpsgezicht beschermd bij MB van 25 juli 1986), gelegen Dorpsstraat 60 te Wetteren (Westrem),

Als landelijke pastorie in 1862 gebouwd ter vervanging van en in de voortuin van de voorgaande vervallen pastorie. Architecturaal kenmerkend rechthoekig dubbelhuis in decoratieve baksteenbouw, dat in aanleg en opstand beantwoordt aan het gangbare pastorieconcept van de 19de eeuw. De gevelritmiek met hoekpilasters in combinatie met een verhoogde begane grond en een centraal deurrisaliet met toegangstrap, verlenen het pastoraal huis zijn gebruikelijk statig voorkomen. Ook typerend zijn de symmetrische lage aanbouwen opzij. De zeldzaam wordende beraping van beide zijgevels is karakteristiek als gevelafwerking.

Het interieur bewaart zijn originele indeling met meerdelige gewelfde kelder en vele andere authentieke elementen. De rijke neoclassicistische interieurdecoratie, die naar gewoonte gereserveerd bleef voor de "publieke ruimten" op de benedenverdieping van de pastorie, is bijzonder kwaliteitsvol en bleef gaaf bewaard. De gang bezit door zijn aankleding een prestigieus karakter. In de twee salons zijn het verfijnd stucwerk met originele ornamentiek van de zolderingen en de fraaie marmeren schouwmantels van een artistiek niveau.

In associatie met de tegenoverliggende dorpskerk en als dominante woning ten overstaan van de omringende oude dorpshuizen refereert de pastorie aan het kerkelijk gezag binnen het traditioneel gemeenschapsleven van een klein dorp. De ritmerende bakstenen tuinmuur aan weerszij van het ijzeren toegangshek en de tuinmuurresten zijn als omheining eigen aan het besloten pastoriedomein.

De historische waarde waaronder de architectuurhistorische en cultuurhistorische waarde, de **artistieke waarde** en de **sociaal-culturele waarde** van de *pastorie van Wetteren-ten-Ede met inbegrip van de pastorietuin en zijn tuinmuurresten*, gelegen Ten Ede Dorp 1 te Wetteren,

De pastorie van Wetteren-ten-Ede gebouwd in 1893 gaat terug op een site die sinds 1755 occasioneel en vanaf 1798 definitief een pastorale functie bezat voor de vlakbij staande Sint-Annakapel, erkend als parochiekerk voor de wijk Ten Ede sinds 1875. Naast de bouwhistorische band bezit de pastorie in associatie met de barokke Sint-Annakapel van Ten Ede een sociaal-culturele waarde als visueel en ruimtelijk structurerend herkenningspunt voor het centrum van een kerkdorp. Cultuurhistorisch is de pastorie van belang als vertegenwoordiger van het kerkelijk gezag in een kerkdorp en als relevante getuige daarbinnen van de oude bewoning.

Zowel naar exterieur als interieur beantwoordt de pastorie van Ten Ede aan een concept dat illustratief is binnen de evolutie van dit gebouwtype. De pastorie is, als dubbelhuis met voorgevel in neotraditionele stijl ontworpen door architect Joseph De Bosscher uit Heusden, exemplarisch voor een landelijk pastorietype dat deze regionale bouwmeester eind 19de- begin 20ste eeuw herhaaldelijk toepaste in Oost-Vlaanderen. De uitgewerkte voorgevel valt tevens op door het gebruik van een vooruitspringend risaliet en een houten deurportiek met bekronende beeldnis. Ook de beraping van de achtergevel is als zeldzaam wordende gevelafwerking karakteristiek. De beboomde pastorietuin met bakstenen hoge tuinmuurresten is als site van de voorgaande pastorie, als visuele context van de huidige en als component eigen aan het landelijk pastorieconcept, onlosmakelijk met de pastorie verbonden.

De historische waarde en waaronder de architectuurhistorische waarde en de **artistieke waarde** van het *voormalig kasteel Vilain XIII, heden deel van het St.-Jozefinstituut*, gelegen Wegvoeringstraat 63 te Wetteren,

Kasteel Vilain XIII was aanvankelijk een kleiner jachtslot gebouwd in 1822 naar ontwerp van de Wetterense gemeentearchitect Adriaan Maenhout in opdracht van burggraaf Charles Hippolyte Vilain XIII (1796-1873). C. H. Vilain XIII was als prominent politicus een voornaam persoon op nationaal vlak. Hij liet te Wetteren zijn sporen na onder meer door zijn directe betrokkenheid voor de realisaties van historische bouwwerken van een hoog niveau. Tijdens zijn ambtsperiode als burgemeester (1822-1873) van Wetteren nam hij het initiatief tot de bouw op de Markt van een imposant stadhuis en van een nieuwe kerk, een monumentaal bouwwerk van de befaamde Gentse architect Louis Minard. Dezelfde architect Louis Minard tekende voor C.H. Vilain XIII in 1849 de plannen voor uitbreiding en aanpassing van zijn kasteel te Wetteren, werken die ten laatste in 1852 waren uitgevoerd. Van de vele buitenplaatsen die Minard bouwde en verbouwde in Scheldegemeenten van de Gentse regio is kasteel Vilain XIII een zeer kwaliteitsvol exemplaar met een gaaf bewaard voorkomen en een uitgesproken aristocratisch karakter dat het aanzien van zijn opdrachtgever

en oorspronkelijke bewoner reflecteert. Het kasteel is opmerkelijk door zijn bijzondere proporties met markerende hoger opgaande hoekrisalieten en beantwoordt aan een sterk symmetrisch opgevat concept. Uitgaand van een bestaande constructie verleende Minard de totaliteit een stijleenheid met klasse, waardoor het een representatief en geslaagd toonbeeld is van neoclassicistische kasteelbouw uit het midden van de 19de eeuw. Typerend is de contrastwerking tussen gevelbepleistering en natuurstenen gevelelementen, het horizontaliserend lijstwerk, borstweringen en balustrades en de toepassing van een smaakvolle gevelornamentiek die muuropeningen en gevelcompositie accentueren. De decoratieve aankleding van de salons in neoclassicistische stijl met hun symmetrische positionering van muuropeningen weerspiegelen als authentieke elementen van het historisch kasteelinterieur de grandeur en toenmalige levensstijl van zijn aanvankelijke vooraanstaande bewoners.

De historische waarde, en waaronder de architectuurhistorische waarde en de **artistieke waarde** van het *kasteel van de voormalige buskruitfabriek Cooppal, ook zogenaamd "kasteel (te) Valois" en bijhorend kasteelpark met ijskelder, boogbrug, hekwerk, parkmuur, portiersloge* gelegen Cooppallaan 91 te Wetteren,

Opgericht in 1869-1870 als fabrieksdirecteurswoning en na de vergroting van 1894-95 tevens als kantoor van de poederfabriek Cooppal benut, is dit imposant kasteel een afspiegeling van het prestige dat de vroeger aanpalende Koninklijke buskruitfabriek Cooppal eertijds als internationaal befaamde industriële vestiging bezat. De buskruitfabriek Cooppal opgericht in 1778 als een ambachtelijk familiebedrijf binnen een landelijk milieu naast de Schelde, is doorheen zijn bijna 200-jarig bestaan belangwekkend geweest voor de geschiedenis van de Belgische scheikundige nijverheid én betekende een belangrijke impuls voor de ontwikkeling van industriële activiteit te Wetteren zelf. Daarnaast heeft de fabriek Cooppal al van in de 19de eeuw een voortrekkersrol gespeeld in haar sociaal beleid ten aanzien van zijn werknemers. Het kasteel met symmetrisch concept en uitgevoerd in een voor de bouwperiode representatieve neoclassicistische bouwstijl bezit een monumentaal karakter. Bepalend voor deze kwalitatieve vorm van kasteelbouw uit de tweede helft van de 19de eeuw zijn hier de vermenging van baksteenmetselwerk met contrasterende natuursteensoorten, het mansardedak en de steile torendaken. Ook de evenwichtige verhoudingen, consequente gevelritmiek en verfijnde detaillering zoals van het hout- en ijzerwerk, dragen sterk bij tot de architecturale kwaliteiten en het waardig karakter van deze uitwendig gave fabrieksdirecteurswoning. Exterieur én interieur bevatten uitdrukkelijke verwijzingen naar de banden met de buskruitfabriek Cooppal. Ondanks recente aanpassingen bewaart het kasteel naar indeling én vaste decoratie een uitdrukkelijke herinnering aan de vroeger dubbele functie als fabrieksdirecteurswoning én bureaus van de fabriek Cooppal. In het aanvankelijk kasteel getuigen diverse oorspronkelijke interieurelementen zoals marmeren schouwmantels en stucornamentiek van de heersende neoclassicistische interieurstijl; de toepassing van de neo-Vlaamse-renaissancestijl is karakteristiek voor de bouwperiode van het bureau (1895). Het bijhorend kasteelpark ondersteunt de grootse allure van de fabrieksdirecteurswoning. Aangelegd in de jaren 1870 vormt het landschapspark als cultuurlandschappelijke omgeving een historische entiteit met het kasteel. Door de uitzonderlijke continuïteit op het vlak van eigenaars en het voorhanden zijnd iconografisch vergelijkingsmateriaal is hier sprake van een parkaanleg in landschappelijke stijl met authentiek bewaard concept. Als landschapstuin vertegenwoordigt het park een representatief exemplaar van dé modetuin bij uitnemendheid voor de nieuwe rijken en industriëlen in de tweede helft van de 19de eeuw, dit in navolging van de oudere adellijke kasteeldomeinen. Het gevarieerd bomenbestand, de vijvers, slingerpaden, doorzichten en reliëfverschillen zijn bepalend voor de aanleg. Als aanvankelijke bewaar- en opslagplaats van natuurijs voor huishoudelijk gebruik getuigt de ijskelder van een

historische koeltechniek voorkomend bij kastelen en de woningen van de gegoede burgerij sedert eind 17de eeuw tot eind 19de- begin 20ste eeuw. Ook wegens zijn frontmuur met parement in rotsstructuur is de ijskelder evenals de betonnen boogbrug met leuning in cementrustiek een zeldzaam wordende constructie eigen aan de historische tuinarchitectuur. De portiersloge met karakter van een tuinpaviljoen, het fraai hekwerk en de tuinmuur die het kasteelpark deels omheinen, maken als constructieve elementen integrerend deel uit van het kasteelpark.

De historische waarde en de artistieke waarde van de *Villa Ste Barbe en bijhorende tuin met koetshuis en tuinmuren*, gelegen *Cooppallaan 156 en 156/1 te Wetteren*,

De villa, als aanvankelijk kleinere privé-woning gebouwd in 1887 door J.B Vande Velde werknemer van de Cooppalfabriek en vanaf 1894 als personeelwoning bezit van de voormalige buskruitfabriek Cooppal, voorzag in de huisvesting van vooraanstaande werknemers van dit bedrijf. De huisnaam "Ste Barbe" ontleend aan de H. Barbara als patrones van allen die met springstof omgaan, refereert zowel aan de buskruitfabriek als aan het St.-Barbaraweeshuis dat eerder door Cooppal aan dezelfde straat was opgericht. Met dit St.-Barbaragesticht en de aanvankelijke fabrieksdirecteurswoning van Cooppal vormt de "villa Ste Barbe" een beeldbepalende constructieve getuige van de buskruitfabriek Cooppal, dat als historisch belangrijk chemisch bedrijf bijna twee eeuwen werkzaam was.

Architectuurhistorisch vertegenwoordigt het hoofdvolume rechts, teruggaand op de aanvankelijke villa gebouwd naar ontwerp van architect Joseph De Bosscher uit Heusden, een kwalitatieve en typologisch representatieve uiting van eclectische burgerlijke architectuur in bak- en natuursteenbouw uit het laatste kwart van de 19de eeuw. De jongere uitbreidingen zijn uit bouwsporen afleesbaar en in stijl harmoniërend.

Interieurhistorisch relevant wegens de bewaarde aankleding van een salon in neo-Vlaamse-renaissancestijl. Stilistische gelijkenissen met andere salons te Wetteren ondersteunen de toeschrijving van deze kwalitatieve realisatie aan de schrijnwerker-beeldhouwer Séraphin De Maertelaere. Lambrisering en schouwbekleding met jaartal 1887 zijn typerend voor zijn kunstzinnige stijl. Ook de aanwezigheid van bijhorende muurschilderingen (heden achter het behang), een wanddecoratie die De Maertelaere dikwijls in zijn uitvoeringen combineerde, is in deze context betekenisvol. Een bakstenen tuinmuur bakent dees de villatuin af.

Het oude koetshuis aanleunend tegen de tuinmuur, vormt typologisch en functioneel gezien, een historisch inherente aanhorigheid van de villatuin. Het bomenbestand omvat als meest opvallende exemplaren twee bruine beuken en de groene treurbeuk die het villadomein markeren in het straatbeeld.

De historische waarde en de industrieel archeologische waarde van de *schoorsteenschacht van de voormalige Maalbroekmolen en bijhorende watermolensite*, gelegen *Molenbeekweg 10 te Wetteren (Massemen)*

De vrijstaande schoorsteen van 21,5 meter hoogte is van het type ronde bakstenen fabrieksschoorsteen. De schoorsteen kwam in 1894 tot stand binnen een landelijk gelegen oude watermolensite bij de omvorming van de Maalbroekmolen tot een mechanische graanmaaldery. Het betreft een gaaf bewaarde materiële getuige van het industrialisatieproces binnen de agrarische nijverheid, meer specifiek van de graanmaaldery. Gerealiseerd in verzorgd metselwerk, aanzettend op een hoge vierkante basis, conisch versmallend en eindigend met een overkragende rand, is de schoorsteen ook louter constructief interessant. Staand naast de Molenbeek fungeert de schouw met haar bijzonder silhouet als een opvallend baken in het landschap én als symbool voor een verdwenen industriële activiteit, teruggaand op een watermolen die in oorsprong minstens opklimt tot eind 16de eeuw

Het resterend molenerf is als watermolensite opklimmend tot de 16de eeuw historisch contextueel onlosmakelijk verbonden met de schoorsteenschacht. Als volume refereren de huidige bijhorende constructies visueel aan de vroegere bedrijfsgebouwen waarmee de schoorsteen een functionele samenhang bezat. Het voormalig maalderijgebouw van 1874 met herkenbaar corpus van de vroegere watermolen illustreert constructief en aan de hand van afleesbare bouwsporen de evolutie van een pre-industrieel watermolenhuis naar een 19de-eeuws landelijk industriegebouw. Staand naast de Molenbeek fungeert de schoorsteenschacht met haar bijzonder silhouet als een opvallend baken in het landschap én, in relatie met de watermolensite, als symbool voor een verdwenen ambachtelijke en industriële activiteit.

Artikel 3. Met het oog op de bescherming zijn van toepassing:

De beschikkingen van het besluit van de Vlaamse regering van 17 november 1993 tot bepaling van de algemene voorschriften inzake instandhouding en onderhoud van monumenten en stads- en dorpsgezichten (Belgisch Staatsblad 10 maart 1994).

Brussel, 06-05-2004

Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden,
Cultuur, Jeugd en Ambtenarenzaken,

Paul VAN GREMBERGEN